

Nota

Programma van maatregelen

Centrumstraten heraanleg
fase 2 (Site Sint Vincentius,
Groeningestraat 4-6)
Kortrijk

(prov. West-Vlaanderen)

Auteur: Rosalie Vincent
Redactie: Christof Vanhoutte

Projectcode 2023F299

• Administratieve gegevens

Projectcode:	2023F299
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Kortrijk, Groeningestraat 4-6, Bersacquespoortje (zie plan – bijlage 1 en 2
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	X: 104982,81, Y: 105034,30
Kadastergegevens:	X: 104980,45, Y: 105034,33 Kortrijk, afdeling 3, sectie H, percelen 599, 604 (zie plan - bijlage 2 en bijlage 5)
Topografische kaart:	zie plan - bijlage 1
Begindatum onderzoek:	09/08/2023
Einddatum onderzoek:	26/10/2023
Relevante termen thesauri:	Stadskernonderzoek, Onze-Lieve-Vrouwekerk, Bersacquespoortje, site sint Vincentius, historisch centrum, weermuur, Nedervijver, middeleeuwen, Bourgondische stadsmuur, 14 ^{de} eeuw
Alle betrokken actoren :	Rosalie Vincent (archeoloog), Jelle Defrancq (archeoloog), Christof Vanhoutte (projectleider)
Betrokken personen buiten het project:	Nancy Lemay Agentschap Onroerend Erfgoed), Philip Despriet (Kortrijk kenner), Dries Soubry (Stad Kortrijk)
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

• Aanleiding vooronderzoek

- ➔ Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek (projectcode 2022A96, zie bekrachtigde archeologienota¹)

• Resultaten vooronderzoek

- ➔ Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek (projectcode 2022A96, zie bekrachtigde archeologienota²)
- ➔ Zie het bijgevoegde verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek (projectcode 2023F299).

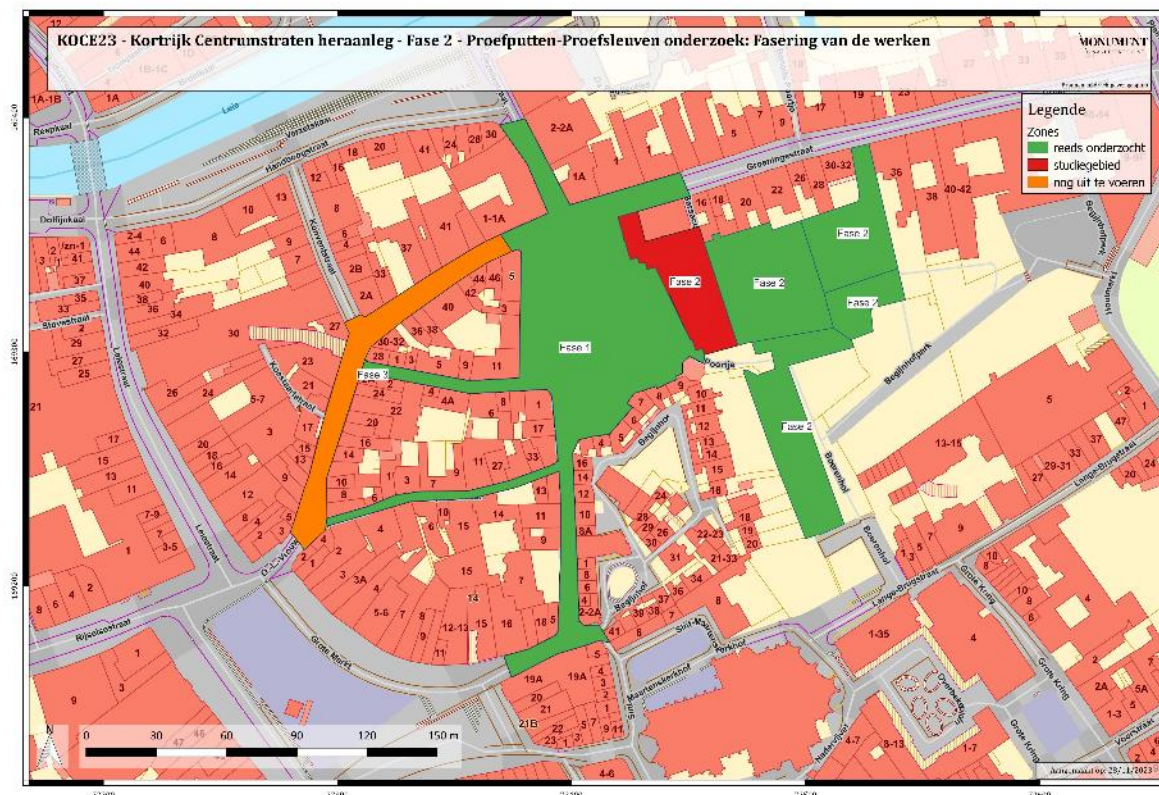
• Gemotiveerd advies

Het projectgebied heeft een oppervlakte van ongeveer 6956 m² en werd deels (=onderzoeksgebied: 1332,25 m²) onderzocht door middel van proefsleuven en proefputten. Aangezien de aanvraag voor de geplande ingrepen (met uitzondering van de sloop) enkel toepassing hebben op het westelijke deel van het projectgebied en het zuidelijke en zuidwestelijke deel van het plangebied geen bijkomende verstoring zal ondergaan door de groenaanleg, was het verder vooronderzoek enkel van toepassing hebben op deze zone. Het oostelijke deel van het projectgebied zal pas in een volgende fase (2028-2030) vermarkt

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/23216>.

² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/23216>.

worden. Dit zal pas met een volgende vergunning worden aangevraagd. Het terrein zal in tussentijd blijven braakliggen.

Figuur 1: Fasering van de werken.

Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. De ligging van het onderzoeksgebied, in het historisch hart van Kortrijk, maakt echter dat het archeologisch potentieel zeer hoog is, zeker vanaf de (volle) middeleeuwen tot de Nieuwste Tijd. Om die reden werd voor het volledige projectgebied een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk. Er werd geadviseerd een proefputten- en proefsleuvenonderzoek (vier proefputten en een sleuf) uit te voeren. Tijdens de afbraakwerken werden ook de vloerplaten van de (kruip)kelder(s) verwijderen. De opbraak hiervan gebeurde onder archeologische begeleiding. De resultaten hiervan werden mee opgenomen binnen dit dossier.

Het vooronderzoek, alsook de begeleiding van de vloerplaten van de (kruip)kelder(s), hebben waardevolle archeologische resten aan het licht gebracht. Belangrijk deel van het onderzoek was het vaststellen van het exacte tracé van de stadsmuur met als doel de bewaringstoestand van de muur te kennen in functie van de geplande renovatie. Tijdens dit onderzoek werd op ca. 5,50m ten westen van de stadsmuur (kant van de Onze-Lieve-Vrouwekerk) een 13de - 14de eeuwse baksteenmuur aangetroffen. De monumentale muur van minstens 1,20m breed bleek gebouwd op spaarbogen met funderingen in natuursteen. Muur S76-S6 was net zoals de weermuur NNW-ZZW georiënteerd en kent eenzelfde loop en oriëntatie als de Bourgondische

stadsmuur. Mogelijk gaat het hier om een oudere fase van de defensieve weermuur rondom de voorburcht en dient deze muur gezien te worden als een oudere fase van de 14de eeuwse Bourgondische stadsmuur.

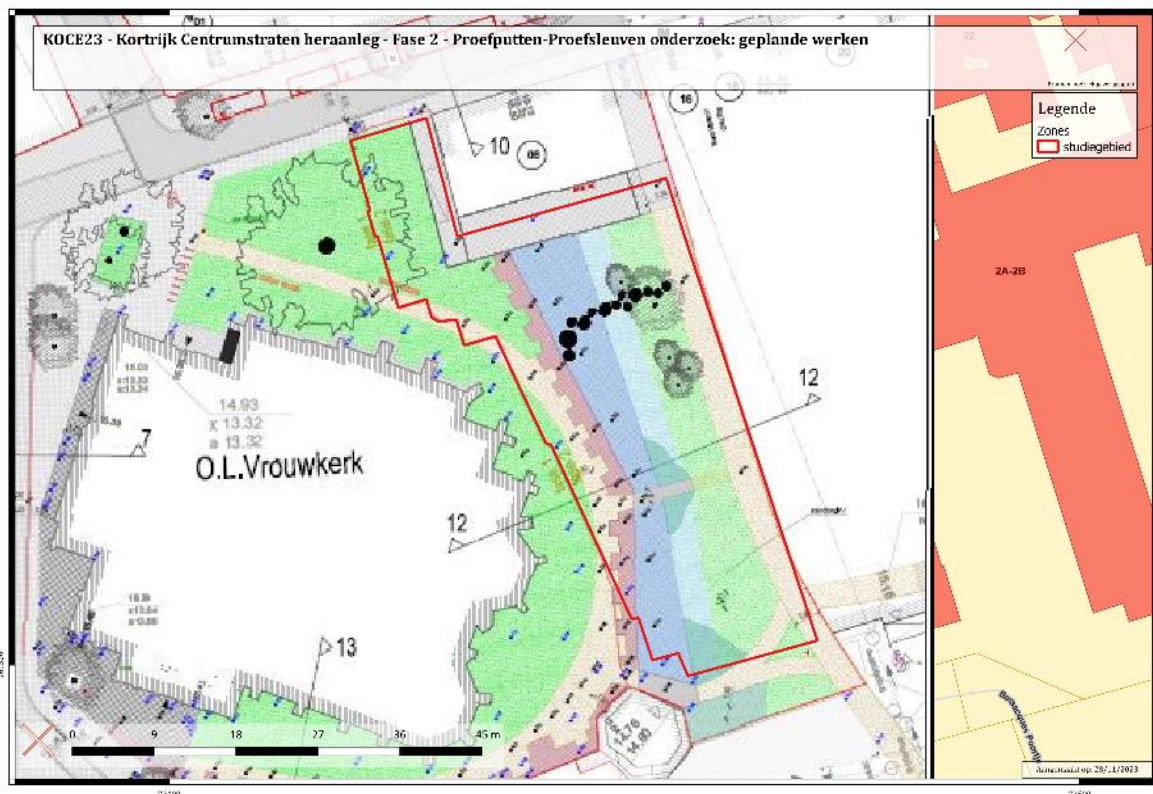
Beide weermuren werden in een 12de-13de eeuwse grachtvulling (L17-L97) aangelegd. Drie skeletten werden op een diepte van ca. +14m TAW gevonden langs en boven middeleeuwse muur S76-S6 en bevestigen de aanwezigheid van een kerkofareaal ten oosten van de Onze-Lieve- Vrouwekerk. De stratigrafische ligging van deze aangetroffen skeletten duidt op een datering tussen de 14de en de 17de eeuw.

Ten oosten van Bourgondische stadsmuur werden geen opvullingspakketten van de Nedervijver en zijn oevers aangesneden. Wel konden een reeks dempingspakketten vanaf het archeologisch vlak worden waargenomen. Deze dempingspakketten konden in de 17de eeuw gedateerd worden, een moment waarbij de drooggevalen Nedervijver als stortplaats gebruikt wordt. Na deze fase werd de zone van de Nedervijver genivelleerd en verder als bewoningszone gebruikt. Baksteenstructuren vanaf de tweede helft van de 18de eeuw en de 19de eeuw werden geregistreerd en bevestigen deze wijziging in grondgebruik van de site tot woonwijk.

- **Planafbakening bij aanvang van het archeologisch vooronderzoek**

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1332,25m². Binnen het plangebied worden volgende geplande werken voorzien:

- Zone 1: Groenaanleg ten westen van de weermuur en ten oosten van het waterbassin
- Zone 2: reconstructie van de weermuur
- Zone 3: de aanleg van het waterbassin

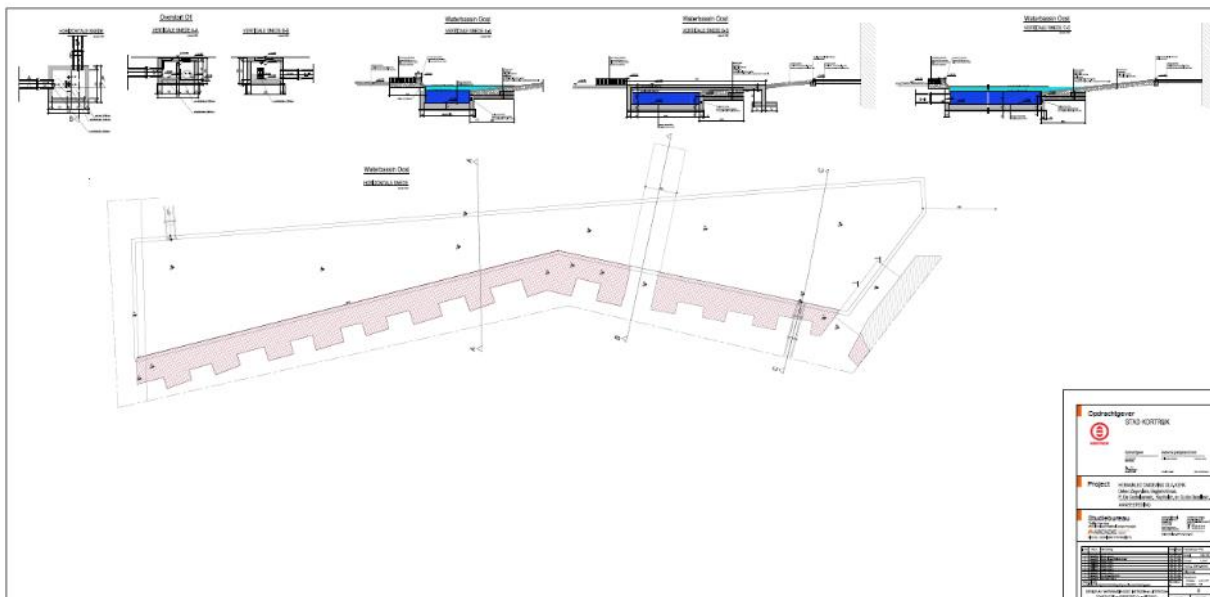
Figuur 2: Zicht op de geplande werken bij aanvang van het archeologisch vooronderzoek. (© initiatiefnemer).

Zone 1: Omgevingsaanleg ten westen van de weermuur en ten oosten van het waterbassin

In de zone tussen de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de weermuur (ca. 244m²) wordt een groenzone met wandelpad voorzien. Het bestaande wandelpad zal hierbij worden afgebroken en heraanlegd. Tussen het pad en de weermuur zal gras worden gezaaid. De impact op de bodem van voornoemde werken is beperkt (maximaal 40cm) en zal tot deze diepte geen relevante archeologische niveau's verstoren. Ter hoogte van de voorziene groenzone ten oosten van de geplande weermuur zullen ook boomvakken voorzien worden voor de nieuw te planten hoogstammige begroeiing. Het gaat om 5 nieuwe bomen die zullen worden aangeplant. De exacte diepte van deze boomvakken is niet gekend.

Zone 2 en 3: reconstructie van de weermuur en de aanleg van het waterbassin

Tijdens de geplande werken zal de aangetroffen weermuur herbouwd worden tot een peil van +15,10m TAW. Ten oosten hiervan zal een omvangrijk waterbekken worden aangelegd langsheen de volledige oostelijke zijde van de weermuur. Het bekken zal een diepte bereiken tot +13,60m TAW³. Het voorziene uitgravingspeil bedraagt hier +13,30m TAW (30cm vloerplaat) ter hoogte van snede B-B. Ter hoogte van snede A-A bedraagt het uitgravingspeil +12,95m TAW inclusief gewapende betonbak met schraalfundering.

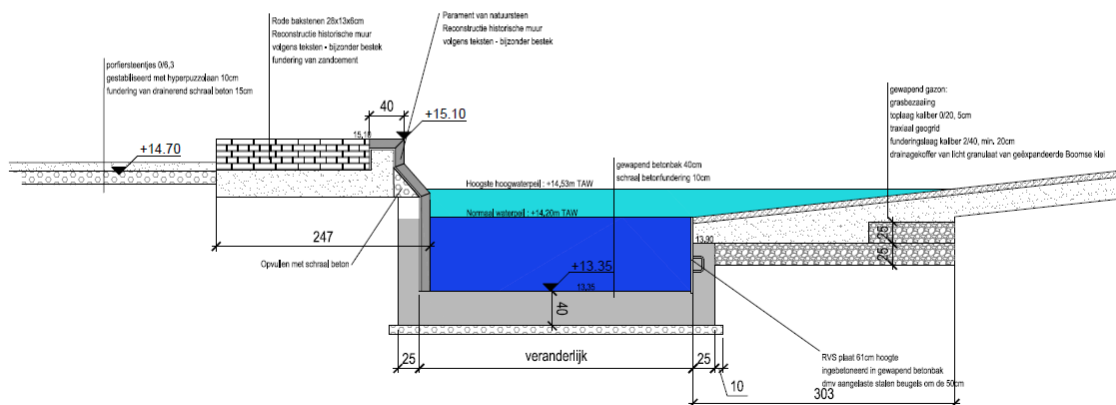
Figuur 3: Zicht op de geplande restauratie van de weermuur met de aanleg van een bassin direct ten oosten hiervan.
(© initiatiefnemer).

³ Deze diepte werd verkeerdelijk opgenomen in de plannen en dient aangepast te worden naar een uitgravingspeil van +12,95m TAW zoals bij snede A-A.

Waterbassin Oost

VERTICALE SNEDE A-A

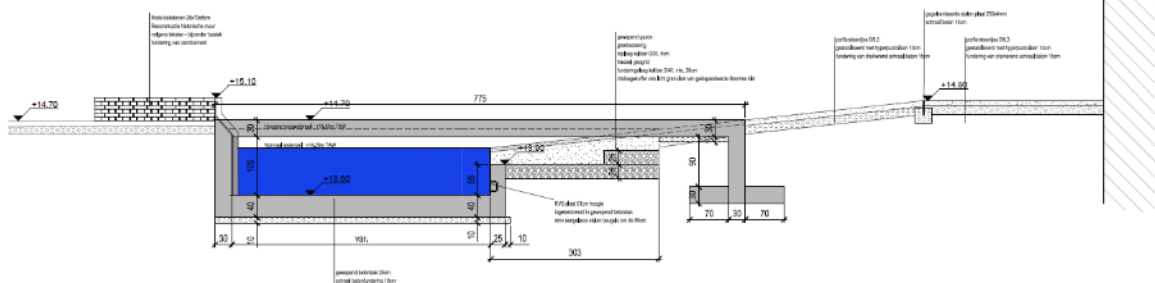
schaal 1/50

Waterbassin Oost

VERTICALE SNEDE B-B

schaal 1/100

Figuur 4: Zicht op snedes A-A en B-B bij de geplande restauratie van de weermuur met de aanleg van een bassin direct ten oosten hiervan. (© initiatiefnemer). De diepte op snede B-B zal gelijkgesteld worden aan de diepte van snede A-A en bedraagt tevens +12,95m TAW.

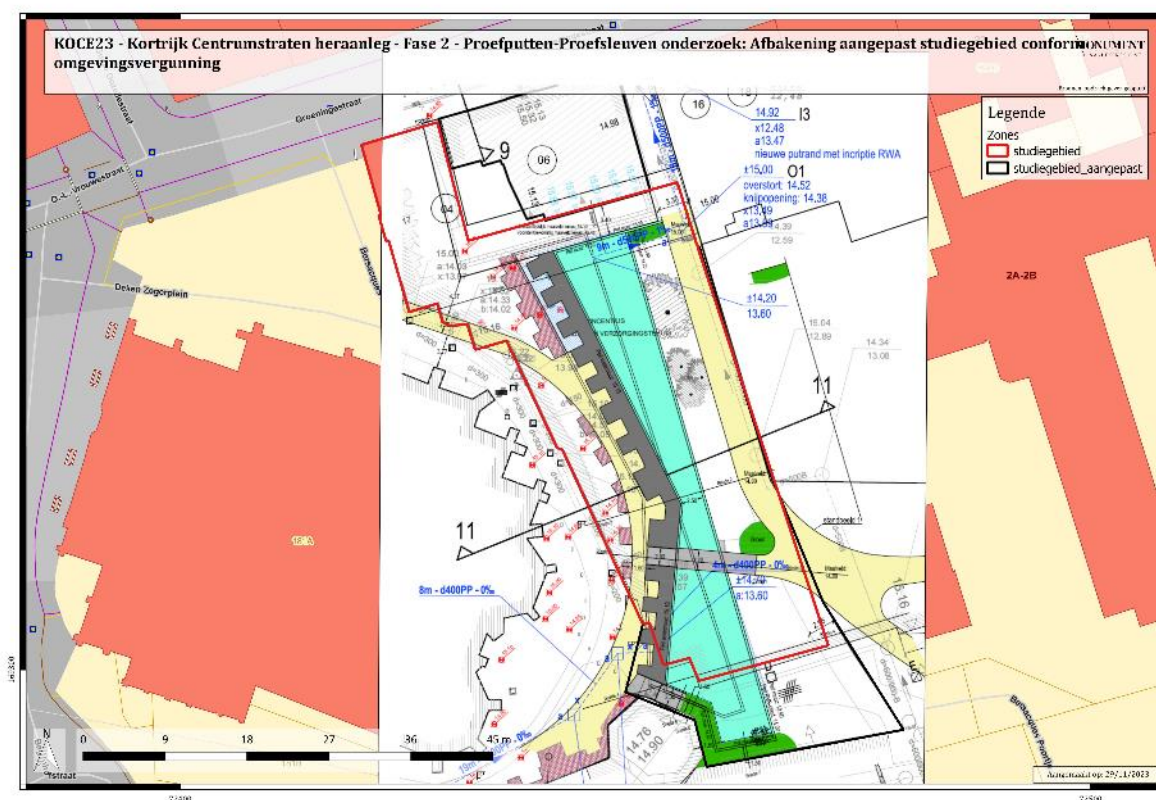
- **Planafbakening na uitvoering van het archeologisch vooronderzoek**

Na het uitvoeren van het archeologisch vooronderzoek binnen fase 2 bleek echter de weermuur ca. 2,50 m meer oostelijk gelocaliseerd te zitten dan verwacht. Op basis van deze nieuwe informatie werden de (ontwerp)plannen aangepast, waarbij volgende wijzigingen te vermelden zijn:

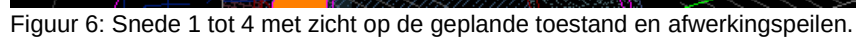
- Aanpassingen weermuur
 - 2,50 m meer oostwaarts
 - Afwerkingspeil van +15,10m TAW blijft ongewijzigd
- Aanpassingen bassin ten oosten van de weermuur
 - 2,50 m meer oostwaarts, met behoud van de minimale breedte van 2,50 m
 - Aangepast hellingsprofiel tussen bekken en wandelpad (Bersaques poortje).
 - Behoudt van de breedte van de groenzone ten oosten van het bassin (4 m)
- Aanpassingen bassin ter hoogte van Artillerietoren
 - Contour van het bassin wordt omgelegd rond de Artillerietoren met een stabiliteitsbuffer van 1,50 m ten opzicht van de gevel van de toren. Uitgravingspeil voorbij deze stabiliteitsbuffer voorzien op +12,95m TAW (onderkant betonplaat)
 - Visueel verbergen van de doorgang door middel groenaanleg, plantensoorten te bepalen (wintergroen, beperkte groeihoogte, water minnend), beperkte ingreep tot max 70cm onder het peil van de dorpel van de Artillerietoren.
 - Toegang Artillerietoren blijft behouden (beton), waarbij beton wordt doorgetrokken tussen de muur met ruimte tussen de muur en het beton.
- Brug over het bekken
 - Inplanting afhankelijk van locatie insprongen van de weermuur, te bepalen bij uitvoering
 - Inham dient minimaal 2m te zijn, waarbij beton wordt doorgetrokken tussen de muur met ruimte tussen muur en beton
- Kant restaurant 'Vier'
 - Rooilijn komt te liggen op, 3,40 m uit gevel gebouw
 - Het waterbekken en renovatie weermuur stopt thv de rooilijn.
 - In de toekomst krijgt het restaurant toelating om het terras (adhv erfdienstbaarheid) te overkragen over het bekken

BELANGRIJKE OPMERKING

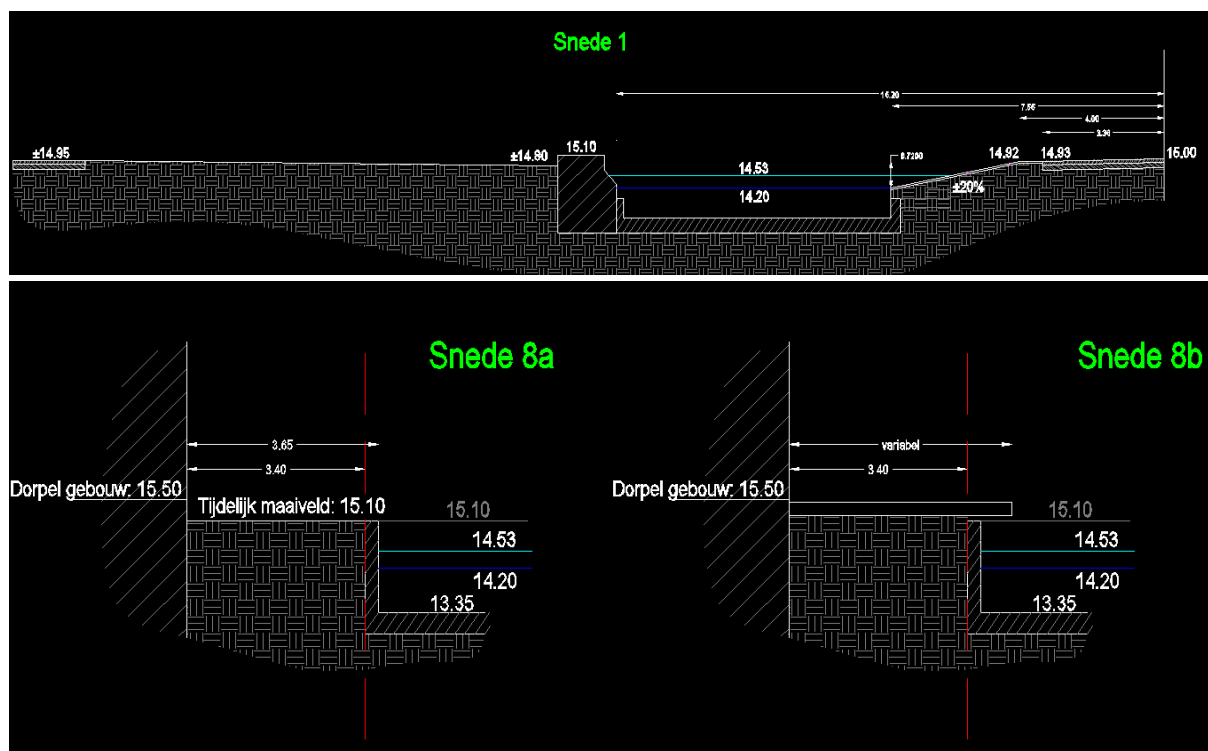
Bij de afbakening van de projectzone dient volgende belangrijke kanttekening gemaakt te worden. Bij de opmaak van voorliggend programma van maatregelen bleek een zone ten noorden van de Artillerietoren niet opgenomen binnen de projectgrenzen van fase 2 in de archeologienota waardoor deze zone bijgevolg niet archeologisch onderzocht werd wat betreft de aanwezigheid van potentiële relevante archeologische resten. Deze zone maakt echter wel deel uit van de omgevingsvergunning. Er dient uiteraard geen twijfel te bestaan dat deze zone rondom de 14de eeuwse Artillerietoren een verhoogd archeologisch potentieel kent. Omwille van de foutieve afbakening, in combinatie met de gewijzigde plannen, dient voornoemde zone dan ook integraal mee opgenomen in het vervolgadvis binnen deze fase van het archeologietraject.

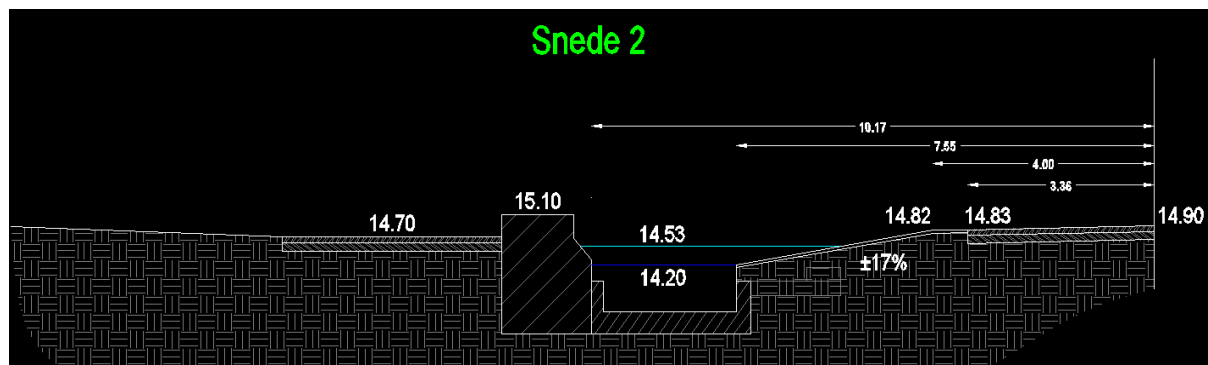
Figuur 5; Zicht op de aangepaste contour van het onderzoeksgebied van fase 2 na herlocatie van de weermuur (roze : oude verloop, grijs = archeologisch vastgestelde locatie). De zone ten zuiden van het studiegebied (zwart) zit mee in de omgevingsvergunning maar werd destijds niet opgenomen in het archeologietraject. Deze bijkomende zone maakt ook deel uit van de geplande werken onder fase 2. (© initiatiefnemer).

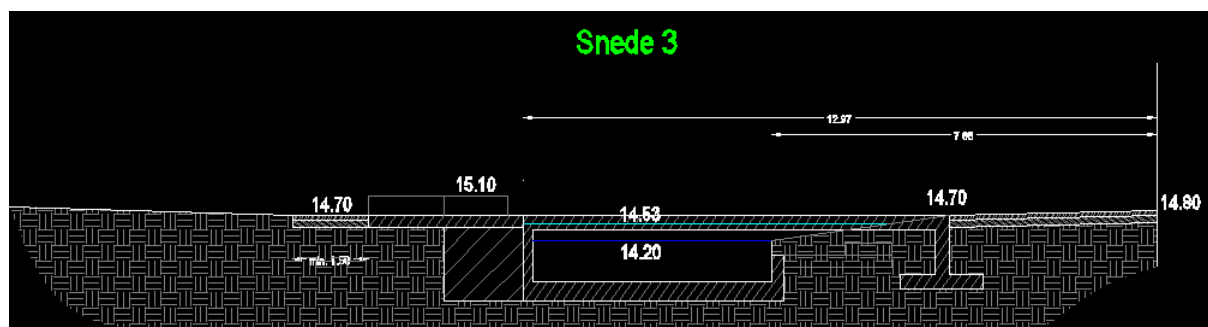
Figuur 6: Snede 1 tot 4 met zicht op de geplande toestand en afwerkingspeilen.

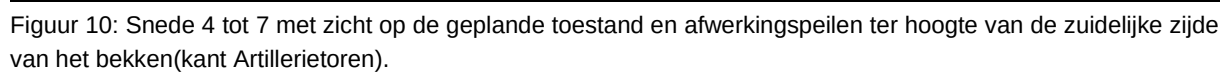
Figuur 7: Snede 1 en 8 met zicht op het geplande terras langs de achterzijde van het restaurant Vier.

Figuur 8: Snede 2 met zicht op de geplande toestand en afwerkingspeilen ter hoogte van het smalste punt op het bassin.

Figuur 9: Snede 3 met zicht op de geplande toestand en afwerkingspeilen ter hoogte van de brug.

- **Vraagstelling vervolgonderzoek vlakdekkende opgraving**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat de exacte aard en omvang is van de archeologische site die werd aangetroffen in de ondergrond. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de geschiedenis van de regio. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

Algemeen

- Wat is de aard van de archeologische site, sporen en/of artefacten (bewoning, ambachten, ontginning...)?
- Stammen de archeologische sporen en artefacten uit meerdere perioden en is er een chronologie op te stellen?
- Werd er informatie verkregen over de omvang van de archeologische site en zijn er sporen van een afbakening van de site gevonden?
- Wat is de link tussen de vindplaats en het landschap?
- Welke is het belang van de site binnen de geschiedenis van Kortrijk?
- Wat is de aard en datering van het vondstmateriaal?
- Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën?

Archeologisch onderzoek op de weermuur - algemeen

- Wat zijn de dimensies van de weermuur (XYZ)?
- Wat is de opbouw van de weermuur? Welke materialen werden hiervoor gebruikt? Zijn er verschillende bouwmaterialen gebruikt (baksteen/mortel/metselwerk)? Zoja kan hier een fasering is opgemerkt worden?
- Zijn er sporen van herstel/renovatie op te merken? Kunnen deze eventuele sporen gelinkt worden aan een historische gebeurtenis?
- Ligt de aangetroffen weermuur in lijn met andere 14de eeuwse defensieve stadsversterkingen? Zoja, bespreek. Zijn er opmerkelijke parallellen/verschillen?

Archeologisch onderzoek op de weermuur - aansluiting Artillerietoren

- Kunnen sporen van de fundering van de Artillerietoren aangetroffen worden? Zoja, bespreek.
- Is er een verschil in bouw materiaal (baksteen/mortel/metselwerk) op te merken waaruit kan blijken dat een fasering aanwezig is? Zijn er sporen van herstel/renovatie op te merken?
- Hoe staan de weermuur en de Artillerietoren bouwkundig in verband met elkaar? Is er sprake van fasering?

Archeologisch onderzoek op massieve muur S76/S6

- Werden tijdens het onderzoek bijhorende resten van deze muur aangetroffen? Zoja bespreek.
- Zijn er verschillende bouwfaserings op te merken?
- Kan het verloop van deze muur verder aangevuld worden?
- Is er een verband tussen deze muur en de Artillerietoren?
- Zijn er nieuwe elementen aan het licht gekomen die meer inzicht bieden op de aard en functie van deze muur? Wat is de functie van de muur? Betreft het een defensieve functie of eerder afbakenend? Dient deze muur gedateerd te worden voor de aanleg van de aangetroffen weermuur?
- Kan er een samenhang worden vastgesteld tussen de verschillende bodemsporen?

Dwarssleuf haaks op de weermuur/Nedervijver

- Tot welke diepte werd de 17de eeuwse dempingspakketten op de Nedervijver aangetroffen? Welke informatie geven de vondsten uit deze pakketten over de bewoners?
- Welke nieuwe informatie werd ontdekt over Nedervijver? Op welke diepte werd de structuur aangetroffen? Zijn het sporen van zijn uitdroging? Kunnen de aangetroffen pakketten van de Nedervijver gedateerd worden?
- Hoe ziet de stratigrafische opbouw van de (op)vullingspakketten van de Nedervijver eruit? Betreffen dit antropogene lagen en/of natuurlijke lagen? Wat is de datering van deze lagen? Zijn deze ouder of jonger dan de weermuur? Kan de 13de eeuwse gracht L17 ook ten oosten van de weermuur aangetroffen worden?
- Kan iets verteld worden over de functie van de aangetroffen lagen/sporen?
- Kunnen uitspraken gedaan worden over het natuurlijk reliëf van het terrein direct ten oosten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk aan de hand van de bekomen info?
- Kunnen eventuele oevers van de Nedervijver binnen de opgravingszone aangetroffen worden? Is er een verband met de hoger gelegen zone van het kerkareaal?
- Staalname: kunnen de onderzochte stalen/labotesten genomen op de actieve vullingen van de Nedervijver/natuurlijke pakketten ons meer vertellen over de landschappelijke context van de Nedervijver?

Natuurwetenschappelijk onderzoek

- Bleken de vooropgestelde natuurwetenschappelijke technieken geschikt om de vraagstelling te helpen beantwoorden?

Helpt het specifieke natuurwetenschappelijke onderzoek de aard van de site verduidelijken (zoals de aanwezigheid van dieren, de gehanteerde teelten in de omgeving, het voedselpatroon van de bewoners, ...)?

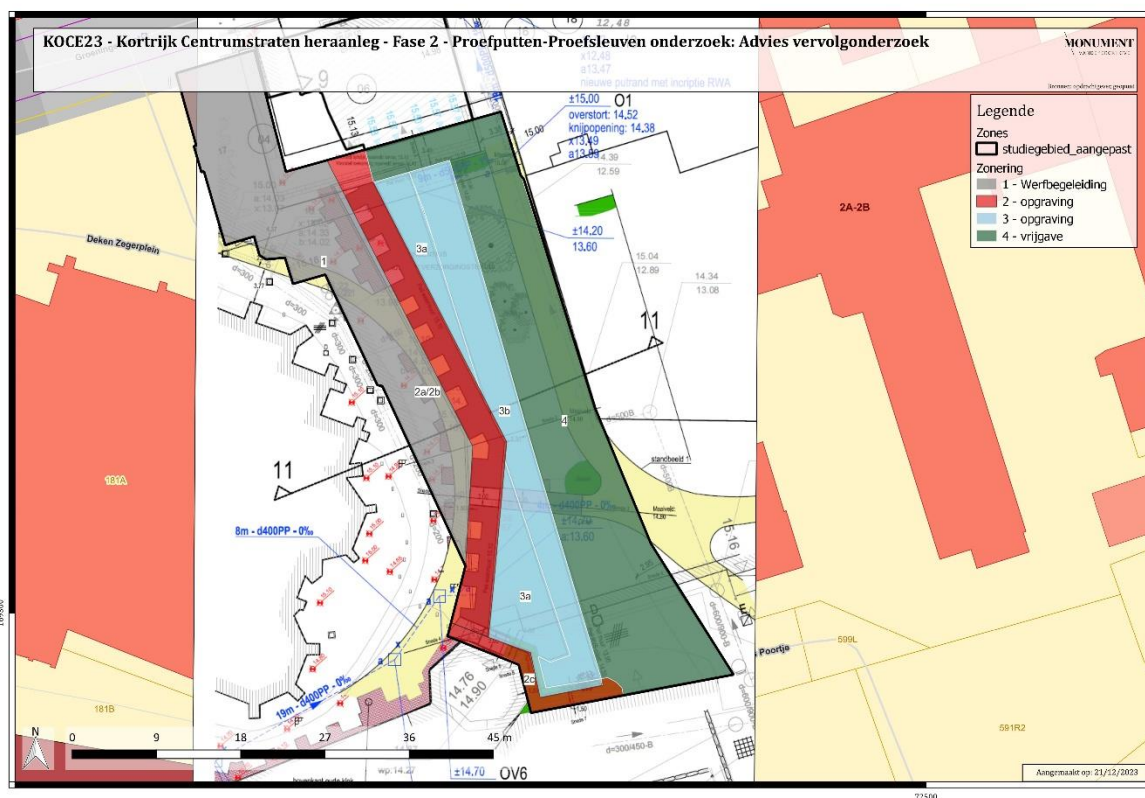
- Is er tijdens de archeologische opgraving informatie verkregen over de vegetatie binnen en rond de site en wat zegt dit over de menselijke activiteiten in de omgeving?
- Zijn er aquatische plantenresten of diatomen bewaard in de pakketten van de Nedervijver?

• Plan van aanpak begeleiding en vlakdekkende opgraving

Het te volgen archeologisch advies kan grofweg opgedeeld worden als volgt (zie ook onderstaande tabel:

- 1) Werfbegeleiding in zone 1: opvolging van de opbraak van de funderingen
- 2) Opgraving van zone 2a en 2b: archeologische opgraving en registratie van de weermuur voorafgaand aan de restauratie
- 3) Opgraving van zone 2c: archeologische opgraving en registratie van de zone <1,50m te rekenen vanaf de gevel van de Artillerietoren tot +14,20m TAW.
- 4) Opgraving zone 3a en 3b: archeologische opgraving van de geplande uitgravingen nodig voor de aanleg van het waterbassin
- 5) Vrijgave voor zone 4 (binnen het kader van de geplande werken, omgevingsaanleg)

Voornoemde zones kunnen los van elkaar, op verschillende tijdstippen worden onderzocht. De rapportage ervan dient echter in één eindrapport gebundeld te worden. Na het veldwerk van één zone gebeurt sowieso wel de nodige basisverwerking zoals het reinigen van de vondsten en de basisverwerking van de opgravingsdata.

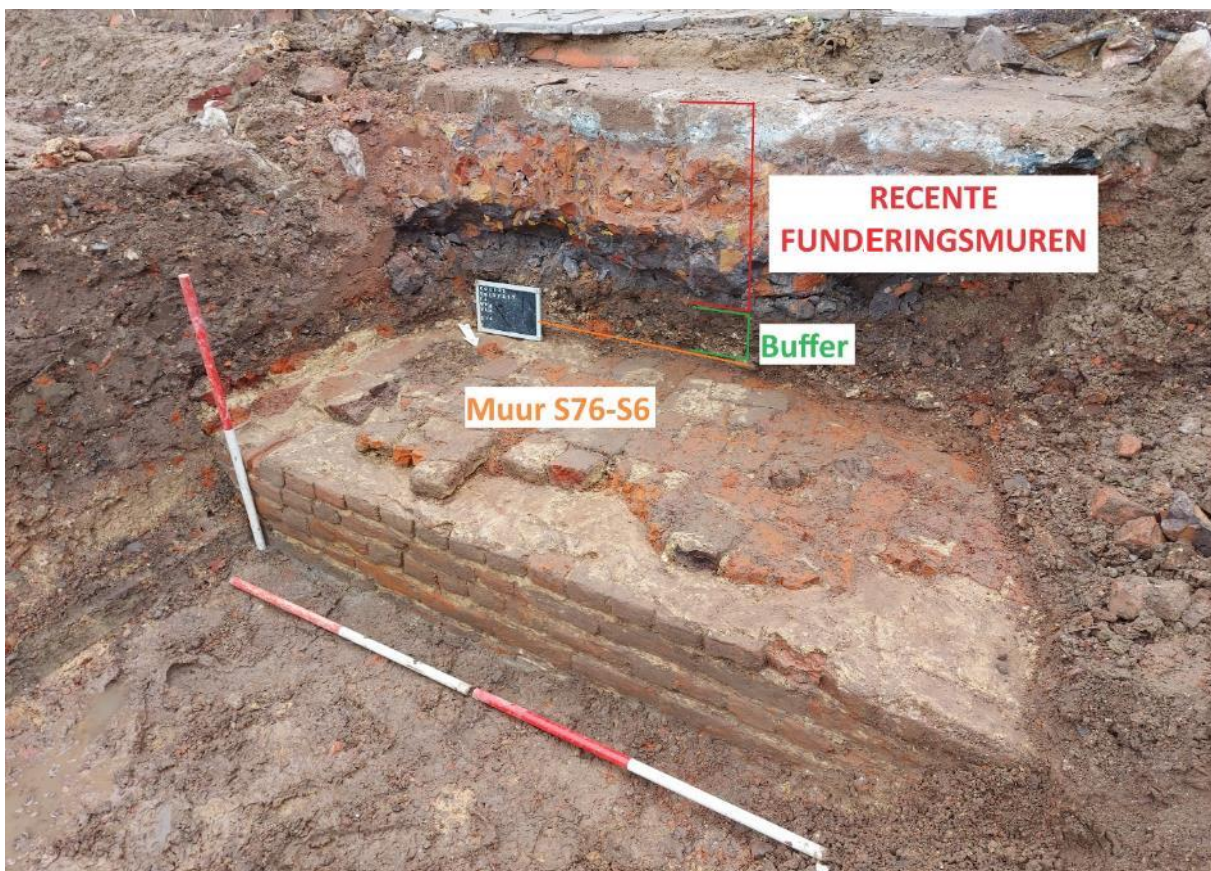
Figuur 11: Zicht op de verschillende zones binnen het projectgebied van fase 2.

zone	advies	Opmerking	opmeting
1	Begeleiding sloop	tot maximaal +14.10m TAW	421 m ²
2a	Opgraving, Registratie weermuur	tot bovenkant steunberen/verloop weermuur	168 m ²
2b	Opgraving, Registratie weermuur	tot +12.95m TAW	Ca. 55 lopende m
2c	Opgraving, sporen rondom Artillerietoren	tot + 12.95m TAW	34 m ²
3a	Opgraving, Registratie sporen Nedervijver	tot + 12.95m TAW	84 m ²
3a	Opgraving, Registratie sporen Nedervijver	tot +12.95m TAW	50 m ²
3b	Opgraving, Registratie sporen Nedervijver	tot +14.20m TAW	202 m ²
3a en 3b	Opgraving, landschappelijk dwarsprofiel op weermuur/Nedervijver	Tot +12m TAW	Nvt
4	Vrijgave	tot +14.20m TAW	567 m ²

Figuur 12: Zicht op de verschillende zones met oplijsting tot waar archeologisch dient onderzocht te worden en/of tot waar vrijgave mogelijk is met daarbij de oppervlakte per zone.

- **Zone 1: werfbegeleiding**

Binnen het plangebied bevinden zich ter hoogte van het wandelpad nog enkele ondiepe funderingen, waaronder een betonfundering ter hoogte van muur S76/S6. De beperkte buffer tussen de onderkant van deze fundering en de uitermate waardevolle 13de-14de eeuwse baksteenmuur bedraagt amper 20cm. Om te voorkomen dat deze archeologisch waardevolle structuur zou vernield worden bij de opbraak van nog aanwezige recente baksteen- en betonresten tot een diepte van ca. 0,50m strekt een **archeologische opvolging van de opbraak van nog aanwezige fundering** ter hoogte van zone 1 en meer specifiek ter hoogte van archeologische structuur S76/S6 tot advies.

Figuur 13: Zicht op de 14de eeuwse muur S76/S6. Tussen de recente funderingen en deze erg waardevolle massieve muur zit amper een buffer van 20cm, waardoor bij eventuele opbraak van bovenliggende funderingen schade kan veroorzaken aan het onderliggend archeologisch erfgoed.

De begeleiding voor de sloop van de recente kelders werd tijdens het vooronderzoek niet volledig uitgevoerd. Er werd geopteerd een aantal kelders in situ te bewaren waardoor archeologisch onderzoek hier niet aan de orde was. Indien deze kelders alsnog zouden worden uitgebroken, dient de opbraak ervan opgevolgd te worden onder begeleiding van een archeoloog. Indien de nog aanwezige keldermuren en keldervloeren in situ kunnen blijven zitten, dient uiteraard geen werfbegeleiding voorzien te worden.

- **Zone 2a en 2b: archeologische opgraving en registratie van de weermuur voorafgaand aan de restauratie**

Voorafgaand aan de restauratiewerken dient de weermuur archeologisch verder onderzocht te worden. Op heden werd de weermuur tot een peil van +13,50m TAW langs de zijde van het geplande bassin geregistreerd (cf. niveau parement). Aangezien de geplande werken langs deze zijde een uitgravingspeil kennen van +12,95m TAW is verdere registratie nodig bij deze noodzakelijke uitgraving. Bij deze uitvoering dient ook – in de mate van het mogelijk – de fundering van de weermuur verder in kaart te brengen.

De zone ten westen van de weermuur beperkt zich tot het dimensies van de weermuur inclusief kantelen. De diepte van het aansnijden van deze kantelen is op heden niet gekend maar wordt niet dieper dan 2m onder huidig peil verwacht. Bij het registreren van dit monument dient rekening gehouden te worden met volgende kanttekening:

Indien de resten van de weermuur zich langs westelijke zijde dieper dan +14,50m TAW zouden bevinden, bestaat de kans dat relevante archeologische resten zouden worden aangesneden. Het gaat hier dan voornamelijk om kerkhoflaag L26 (vanaf +14m TAW) met kans op begravingen. Indien tijdens het verdiepen naar de weermuur/kantelen menselijke resten worden aangetroffen, dient de registratie hiervan te gebeuren op aansturen van een fysisch antropoloog⁴. De overige resten die bij het vrijleggen van de weermuur/kantelen zouden worden aangesneden, dienen tevens archeologisch geregistreerd te worden conform de Code van Goede Praktijk.

Eenmaal deze resten archeologisch geregistreerd zijn, kan gestart worden met het verwijderen van recente aan- en opbouw (cf. metselwerk kelders). Het verwijderen van deze resten dient te gebeuren op advies en aansturen van de veldwerkleider, die erop toeziet dat slechts deze delen verwijderd worden en er geen schade aan de weermuur gedaan wordt.

- **Zone 2c: archeologische opgraving en registratie van de zone rondom Artillerietoren**

Rondom de artillerietoren zal uit stabiliteitsredenen niet dieper dan +14,20m TAW afgegraven worden voor de aanleg van de vloerplaat van het pad en/of de aanplant van groen. Dit betreft ca. 70cm lager dan de dorpel van de Artillerietoren. Hier wordt de aansluiting tussen de weermuur en de Artillerietoren verwacht alsook eventuele bouwsporen en funderingen van oudere fasen. Op heden is niet gekend vanaf welk niveau de archeologische resten zich manifesteren, waardoor verder archeologisch onderzoek voorafgaand aan de geplande werken noodzakelijk is tot voornoemd peil.

⁴ Skeletten werden reeds aangesneden vanaf een diepte van +14m TAW. Het is echter niet uitgesloten dat op een hoger niveau al menselijke resten aangesneden worden tijdens het vrijleggen van de weermuur en bijhorende kantelen. Het spreekt voor zich dat deze resten ook mee opgenomen worden in de archeologische verslaggeving.

Het aantreffen van skeletten wordt tot deze diepte niet verwacht. Echter kan het aantreffen van inhumaties binnen het gabarit van de geplande uitgraving niet uitgesloten worden waardoor bij de aanleg van het archeologisch vlak minstens rekening gehouden moet worden met de kans op het aansnijden van eventueel inhumaties. (Zie ook voetnoot op pagina 4).

- **Zone 3a en 3b : Archeologische opgraving ten behoeve van de aanleg van het waterbassin.**

Tegen de Bourgondische stadsmuur zal een waterbassin aangelegd worden. Tijdens het vooronderzoek werd in deze zone een archeologisch potentieel vastgesteld: de 14de eeuwse stadsmuur met parement, 17de eeuwse dempingspakketten op de Nedervijver en 18de-19de eeuwse bewoningsporen (beerputen, waterput, riolering). De aanleg van deze waterpartij kent een uitgraving tot +13,30m TAW (30cm vloerplaat) ter hoogte van snede B-B. Ter hoogte van snede A-A bedraagt het uitgravingspeil **+12,95m TAW voor zone 3a en een maximaal uitgravingspeil van +14,20m TAW voor zone 3b.** Het aangetroffen archeologisch vlak manifesteert zich reeds vanaf +13,50m TAW (opmeting parement), waardoor de geplande werken onherroepelijk schade zouden toebrengen aan het archeologisch potentieel. Hierbij dient een archeologische **opgraving** te gebeuren tot onder de geplande gewapende betonbak met schraalfundering. Voor zone 3b kan, indien blijkt dat slechts dempingspakketten van de Nedervijver worden aangesneden, in samenspraak met het agentschap Onroerend Erfgoed de noodzaak tot verder archeologisch onderzoek besproken worden.

Om de kennis van de site verder aan te vullen wordt voorzien in de plaatsing en registratie van een **dwars profiel op de stadsmuur richting de Nedervijver.** Dit profiel is west-oost georiënteerd en dient aangelegd te worden ter hoogte van de knik. Doel van deze sleuf is het aansnijden van minstens laag L17 (12de -13de eeuw) en eventueel ook nog oudere archeologische lagen/sporen. Deze laag werd ten oosten van S76/S6 op een diepte van ca. 13,49m TAW aangesneden. Doel van dit dwarsprofiel is volgende:

- Nagaan van de aanwezigheid of bewaring van de 13de eeuwse grachtvulling ten oosten van de weermuur (zie L17 in het Verslag van Resultaten)
- Het bepalen van de onderkant van de 17de eeuwse dempingspakketten
- Inzicht krijgen in het natuurlijk reliëf van het terrein direct ten oosten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk.
- Het al dan niet vaststellen van de aanwezigheid van oevers van de Nedervijver binnen de opgravingszone en/of het verband met de hoger gelegen zone van het kerkareaal
- Het bepalen van eventuele natuurlijke opvullingspakketten van Nedervijver,
- Het vaststellen van eventuele pré- 17de eeuwse uitgraving/demping op de Nedervijver
- Staalname op de actieve vullingen van de Nedervijver (diatomeeën en/of aquatische plantenresten)

Om een duidelijk beeld op de bodem te krijgen kan dit profiel een trapvorm hebben, met een maximale diepte van +12m TAW. De plaatsing van de voorziene bemaling dient te geschieden in onderling overleg tussen aannemer en uitvoerder archeologie en idealiter buiten de geadviseerde opgravingszone. Het dwarsprofiel heeft tot doel de stratigrafie van de Nedervijver met de weermuur in zijn geheel te onderzoeken.

- **Zone 4 : Vrijgave (onder voorbehoud)**

Voor de omgevingsaanleg wordt van een maximale ingreep van 0,50m of tot +14.20m TAW uitgegaan. Tot deze diepte werden slechts recente puinpakketten en in het beste geval dempingspakketten van de Nedervijver aangesneden. Verder onderzoek tot deze diepte zou geen kenniswinst opleveren.

Voor de groenaanleg rondom de Artillerietoren (zone van 1,50m te rekenen van de gevel) worden geen uitgravingen voorzien en zal slechts groenaanleg en een wandelpad voorzien worden. Indien binnen deze zone archeologische resten zouden worden aangesneden bij de uitvoering van voornoemde werken aan dit beschermd monument, dienen deze resten alsnog opgenomen te worden in het vervolgonderzoek.

- **Randvoorwaarden**

Men dient te vermijden dat het opgravingsvlak langdurig ongeregistreerd blijft en door extreme weersomstandigheden (vb. droogte of overvloedige regen) beschadigd wordt. Opgravingsvlakken kunnen enkel door zwaar materieel worden betreden nadat het is geregistreerd en na goedkeuring door de veldwerkleider. Aangetroffen structuren worden in hun geheel opgegraven. Dagelijks is een geüpdatet sporenplan beschikbaar. Een kraanbestuurder met ruime ervaring in het aanleggen van archeologische vlakken, meer bepaald in gronden met een lemig en kleiig karakter, is een absolute must. Dit teneinde de archeologische sporen niet te beschadigen en een correcte registratie en studie mogelijk te maken.

Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens één archeoloog. Het afgraven van de grond gebeurt laagsgewijs en tot op het archeologisch relevante niveau. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien.

Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het vlak en de afgegraven aarde dienen onderzocht te worden met een metaaldetector.

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling beantwoord kan worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Natuurwetenschappelijk onderzoek**

Het **natuurwetenschappelijk onderzoek** vormt eveneens een belangrijk luik van het onderzoek. Binnen het kader van dit onderzoek dienen minstens volgende labotesten en/of onderzoeken voorzien te worden:

type	Aantal (VH)	waarop	Locatie
Mortelanalyse	1	Mortelstaal S76/S6	Depot Monument Vandekerckhove nv
C14	8	Houtskool uit mortelstaal van S76/S6 ⁵	Depot Monument Vandekerckhove nv
C14	3	Te bepalen na uitvoering	nvt
Pollen, waardering	2	De eventuele natuurlijke oevers en/of de opvullingspakketten van de Nedervijver	nvt
Pollen, analyse	2	De eventuele natuurlijke oevers en/of de opvullingspakketten van de Nedervijver	nvt
Diatomeeën, waardering	2	De eventuele natuurlijke oevers en/of de opvullingspakketten van de Nedervijver	nvt
Diatomeeën, analyse	2	De eventuele natuurlijke oevers en/of de opvullingspakketten van de Nedervijver	nvt
Dendrochronologie, waardering	2	Te bepalen na uitvoering	nvt
Dendrochronologie, analyse	2	Te bepalen na uitvoering	nvt
Micromorfologie, waardering	2	De eventuele natuurlijke oevers en/of de opvullingspakketten van de Nedervijver	nvt
Micromorfologie, analyse	1	De eventuele natuurlijke oevers en/of de opvullingspakketten van de Nedervijver	nvt
Skeletanalyse	1	Bij eventueel aangetroffen skeletten	

⁵ Tijdens het vooronderzoek werden van voornoemde muur **S76/S6** voldoende mortelstalen genomen. Gezien het enorme kennispotentieel van deze potentieel 13de – 14de eeuwse muur wordt geadviseerd verder onderzoek uit te voeren op deze structuur aan de hand van een **waardering van de mortel** te gebeuren. Indien de mortel geschikt bevonden wordt, dient bijkomend een datering van deze mortel bekomen te worden. Hierbij dient gerekend te worden met een equivalent van 8 **C14-dateringen** om tot een betrouwbare datering te komen.

Hoewel de kans eerder laag ingeschat worden, dient tijdens het onderzoek ook rekening gehouden te worden met de kant op het aansnijden van skeletten. Indien inhumaties worden aangetroffen, worden deze in hun volledigheid geregistreerd conform de CvGp. Alle gelichte skeletten dienen nadien, in functie van relevantie, onderworpen te worden aan verder onderzoek (C14, eventueel parasitologisch onderzoek indien nuttig).

- **Schatting totale duur en kostenraming vlakdekkende opgraving**

Er wordt geschat dat een voldoende grote en ervaren opgravingsploeg van minstens twee archeologen het onderzoek kunnen afronden in 25 werkdagen.

- ➔ Veldwerk, (vondst)verwerking en rapportage: zie 90000€
- ➔ Natuurwetenschappelijk onderzoek: 15000€

- **Gewenste competenties**

- Eén veldwerkleider (vergunninghouder). Hij/zij:
 - dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°);
 - beschikt over minstens 220 werkdagen opgravingservaring, aangetoond via CV, waarvan minstens 100 werkdagen op sites in de Kortrijkse binnenstad.
- Één ervaren archeoloog. Hij/zij;
 - dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°);
 - beschikt over minstens 120 werkdagen opgravingservaring, aangetoond via CV en heeft aantoonbare ervaring op stadscontexten met ervaring op stadscontexten binnen Kortrijk.
- Één Fysisch antropoloog. Hij/zij;
 - dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°);
 - beschikt over minstens 60 dagen terreinervaring met het opgraven van inhumaties, aangetoond via CV, met minstens 5 relevante uitgevoerde archeologische onderzoeken op historische kerkhofgronden.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het terreinonderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv. Na afronding en oplevering van de rapportage is het wenselijk dat het ensemble mits toestemming van de bouwheer definitief wordt bewaard in het regionaal erfgoeddepot TREZOOR, Vier Linden 1, 8501 Heule, Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).